

GÖRSEL SANATLAR EĞİTİMİNDE İŞBİRLİKLİ ÖĞRENME

Meliha YILMAZ

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü,
Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

Özet

Görsel Sanatlar Eğitimi çalışmaları, bireysel ve grup çalışmaları olmak üzere iki şekilde yürütülür. Bu çalışmada, yapılandırılmış grup çalışması olan "İşbirlikli Öğrenme" modeli, görsel sanatlar eğitimi açısından ele alınarak, modelin uygulanışı, öğrenciler üzerindeki etkileri ve gerekliliği incelenmeye ve değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Görsel Sanat Eğitimi, İşbirlikli Öğrenme, Grup Çalışması

COOPERATIVE LEARNING IN VISUAL ARTS EDUCATION

Abstract

The educational activities in visual arts are carried out in individual manner or in group Works. This study involves the examination of "cooperative learning" model, a constructivist group work, as regards to visual arts education and its effects on the students, its implementation and the necessity of this model were evaluated.

Key words: Visual Arts Education, Cooperative Learning, Group Work

1. Giriş

Eğitim kurumlarında görsel sanat etkinlikleri bireysel çalışmalar ve grup çalışmaları olarak iki şekilde sürdürülür. Ancak günümüze değin görsel sanatlar eğitimi çalışmalarına bakıldığında öğretmenlerin grup çalışmalarına yeteri kadar önem vermediği, derslerin bireysel çalışma ağırlıklı işlendiği görülür. Oysa eğitimde çağdaş yaklaşımlar, her iki çalışma modelinin de bir zorunluluk olduğunu ortaya koyar. Çünkü bireysel çalışmalarla bireyin kendi gelişimi hedeflenirken, grup çalışmaları yoluyla bireyin yaşadığı toplumun bir parçası olduğu bilincine varması ve sosyal bir varlık olarak yetişmesi hedeflenir. Kuşkusuz ki eğitim hedefleri öncelikle uygun bir yöntemin seçilmesiyle sağlanabilir. Bu çalışmanın amacı, öğrencilerin birlikte çalışmalarını sağlayan işbirliğine dayalı öğrenme modelini görsel sanatlar eğitimi açısından incelemek ve tartışmaktır.

2. İşbirlikli Öğrenme ve Görsel Sanatlar Eğitimi

İşbirliği, önemli bir insan etkinliğidir. Bir konuyu başarmak için örgütlenerek bir araya gelen insanlar, hayatın her alanında başarılı olurlar. Grup çalışmasından, bireylerin ayrı ayrı çalışmasının toplamından fazlası ortaya çıkar. İşbirliği konusunu inceleyen sosyal bilimciler, insanların ortak amaçlarla çalışmasının farkını açıklamaktadırlar (Hendrix,1996: 333; Kurtuluş, 1998: 31).

İşbirliğine dayalı öğrenme, öğrencilerin küçük gruplar oluşturarak bir problemi çözmek ya da bir görevi yerine getirmek üzere, ortak bir amaç uğruna birlikte çalışma yoluyla bir konuyu öğrenme yaklaşımıdır (Demirel, 2006: 135; Christison, 1990:6). Bir başka tanıma göre, “Öğrencilerin kendi ve diğer öğrenmelerini en yüksek düzeye çıkarmak için birlikte çalışmayı sağlayan küçük grupların öğretimsel kullanımınıdır (Johnson, Johnson, Holubec, 1994). Ancak görsel sanat eğitimi açısından grup sayısını “en fazla beş ya da altı kişiden oluşur” (Demirel, 2006: 139) ya da “genellikle iki ile dört öğrenci arasında değişir” (Saban, 2005a:131) gibi bir kurala bağlayarak belirlemek, görsel sanat çalışmaları açısından doğru bir yaklaşım olarak düşünülemez. Uygulanacak olan tekniğin özelliğine ya da çalışmanın boyutlarına vb. bağlı olarak çok daha büyük gruplar oluşturulabilir, hatta işbirlikli öğrenme modelini kullanarak tüm sınıfın katılımıyla ortak bir çalışma yapılabilir. Dolayısıyla “grupların üye sayısı, belli öğretim amaçlarına bağlı olarak farklılık gösterebilir” (Saban, 2005a: 130). Slavin’e göre “gruplar, sadece çiftlerden oluşabileceği gibi, altı ya da daha fazla kişiden de oluşabilir” (Kurtuluş, 1998: 43). Örneğin; tüm sınıfın katılımıyla, bir duvar resmi projesi gerçekleştirilebilir. Oluşturulan eskizin parçaları üzerinde işbölümü yapılarak, öğrencilerin kendilerine verilen bölüm üzerinde çalışmalarını büyük boyutlu bir resim elde edilir.

İşbirlikli öğrenme, yapılandırılmış grup çalışmasıdır. Çok çeşitli yöntemleri olmakla birlikte, temel bileşenleri ortaktır (Hendrix, 1996: 430). Eğitim kuramları açısından, “yapısalcı anlayış” a uygun düşer. Öğrenci merkezli olan yapısalcı kurama göre öğrenci, bilgiyi hazır almak yerine, bilgiye ulaşmanın yollarını öğrenir. Bilgiyi belleğine dış dünyadan olduğu gibi transfer etmek yerine deneyimlerine ve dünya ile etkileşimlerine dayalı bir şekilde anlamlandırma ve yorumlama yaparak bilgiyi kendisi yapılandırır. Yapısalcı anlayışta, öğrenci istekleri ön plandadır. Öğrencilere, araç-gereçler ve öğrenme materyalleri ile öğrenmeye kendi istekleri doğrultusunda yön vermeleri için fırsat verilir. Bu yaklaşımda öğretmen yalnızca bir rehber, danışman konumundadır, aktif olan öğrencidir. Yapısalcı anlayışa uygun düşen işbirlikli öğrenme modelinde de öğretmen, grup içi diyalog ve işbirliğine rehberlik etmek ve gruplar arası işbirliğini düzenlemekle yükümlüdür. Bu bağlamda ifade etmek gerekirse, yapılandırmacı yaklaşımla hazırlanan İlköğretim görsel sanatlar müfredatı kazanımları da hem bireysel hem de grup çalışmalarına yönelik etkinlikleri öngören bir yapı içermektedir.

İşbirlikli öğrenme modelinin gerektirdiği (işbirliğine dayalı) beceriler öğrenilebilir. Öğrenciler, gruplara ayrılır ayrılmaz işbirlikçi tutumu otomatik olarak kazanamazlar. Ancak bununla ilgili beceriler, kolayca öğretilir. Dolayısıyla grup çalışmalarının başlamasıyla beraber de bu beceriler öğrenilir. Bunlar, “grup oluşturma, görevi yerine getirme, grup çalışmalarını formüle etme ve olgunlaştırma” olarak özetlenebilir (Johnson and Johnson, 1974; Demirel, 2006: 135,136). Bu becerilerin kazandırılması amacıyla öğrenciler, ne yapacaklarını anlayabilmek için başarılı grup çalışmasıyla ilgili gerekli becerilerden haberdar edilmeli, diğer bir deyişle grup çalışmalarının nasıl yapılacağı konusunda öğrencilere bilgi verilmelidir. Bu aşamada, öğretmen tarafından örnekler verilebilir.

Bir grup çalışmasının işbirlikli öğrenme olabilmesi için, grup üyelerinin diğerlerinin öğrenmelerinden sorumlu olmaları esastır. İşbirlikli öğrenme gruplarındaki öğrenciler, birbirleriyle etkileşerek ve birbirlerine yardım ederek ortak bir ürün için çalışırlar (Kurtuluş, 1998: 38). Bu süreçte grup üyeleri arasında yaratıcı işbirliği esastır.

Grup çalışmasının temel ilkeleri şunlardır:
Grubun her üyesinin görüşleri önemlidir.
Grubun her üyesi, gruba karşı sorumludur.
Çalışmaya ait kararların alınmasında ve sorunların çözümünde ortaklaşa davranılır.
Her üye ve her üyenin duygu ve düşünceleri değerlidir, grup üyeleri arasında karşılıklı saygı esastır.
Her eleştiri yapıcıdır.

3. İşbirlikli Öğrenme Modelinin Temel Özellikleri ve Görsel Sanatlar Eğitimi Açısından Genel Bir Değerlendirme

1. Pozitif bağlılık işbirliğine dayalı öğrenmenin kalbini oluşturur. Pozitif bağlılık, bütün grup üyelerinin, üyelere birinin başarısının ancak ve ancak gruptaki herkesin başarısı söz konusu olduğunda mümkün olabileceğini kavradıkları durumlarda başarılı bir şekilde yapılandırılır (Saban, 2005b: 192). Öğrencilerin başarıları ya da başarısızlığı, bireylerden çok gruplara aittir (Demirel, 2006: 139). Ancak hemen yeri gelmişken ifade edilmelidir ki, görsel sanat eğitimi derslerinde, özellikle okul öncesi ve ilköğretim düzeyinde, öğrencilerin “başarısızlığı” şeklinde bir değerlendirme ifadesi, grup değerlendirmesi özelliğine de sahip olsa, doğru bir yaklaşım olarak kabul edilemez. Yapılandırmacı yaklaşımla hazırlanmış olan ilköğretim görsel sanatlar dersi müfredatına göre (2006: 21) başarısız çalışma ölçütleri, yalnızca aşağıdaki durumlar söz konusu olduğunda geçerlidir:

- Çocuk kendini ifade etmiyorsa, yaşı kendi görsel gelişimini (özel eğitim, özür, v.b. öğrenciler hariç) göstermiyorsa, diğer öğrencilere göre “daha başarısız” sayılır. Geç gelişim gösteren öğrenciler kendi içlerinde ve kendi seviyelerine göre değerlendirilir.
- Kopya (kitaplardan, dergilerden v.b.), taklit (arkadaşından, kitaplardan, röprodüksiyonlardan v.b.), şablon (69’dan tavşan yapmak, miki mouse vb.) ve sahte motiflere yöneliyorsa bu öğrencilerin çalışmaları “başarısız” sayılır.
- Öğrenci çalışmasını başkasına yaptırıyorsa, kendi yapıyormuş gibi gösteriyorsa, çalışma “başarısız” sayılır.

Yukarıdaki ölçütler dikkate alındığında, işbirlikli öğrenme, “başarısızlık” ölçütlerinin ortadan kaldırılması açısından da etkili bir çalışma yöntemi olarak karşımıza çıkar. Çünkü işbirlikli öğrenme yöntemlerinin temel özelliği öğrencilerin sınıf çalışmalarının çoğunu küçük ve ayrışık (heterojen) yapıları gruplarla yapmalarınıdır (Slavin, 1980: 316). Böylece Öğrenci merkezli bir model olan işbirlikli öğrenmede, sosyalleşme sürecinin içselleştirilmesiyle öğrenciler, daha önce yapamadıklarını tek başına yapabilecek düzeye erişirler (Hauser, 1991: 33–37). Öğrenciler birbirlerinin başarması için ortak sorumluluk alır (Hendrix, 1996: 333), problemleri tartışır, karar verir, sunar ve birbirlerini yüreklendirirler. Böylece farklı yapılarıdaki çocuklar birbirlerini tanıma fırsatı bulurlar (Soldier, 1989: 163). Bu öğrenme yöntemi, öğrencileri ellerinden gelenin en iyisini yapmaya yönelttiği gibi, birbirlerine yardım etmelerini sağlar. Çocuklar böylece akran ilişkilerinde yapıcı yaklaşım, sosyal ilişkilerde başarı ve özgüven duygusu kazanırlar. Çeşitli görsel sanat çalışmalarında yaratıcı düşünceyi

harekete geçirecek olan grup içi etkileşim, grup bireylerinin sanatsal çalışmalarındaki yetersizlik duygularının asgari düzeye indirgenmesine de yardımcı olur. Ancak bir öğrencinin yapacağı çalışmaya diğerinin “yardım” adına müdahale etmesi, “bana bir kuş yapar mısın?” “Şuraya bir ağaç çiziverir mısın?” ricalarına “yardım” adıyla olumlu cevap vermesi hiç kuşku yok ki “birbirlerine yardım etmeleri” anlamına gelmemektedir. Kaldı ki tam tersine böyle bir davranış, yukarıda da ifade edildiği gibi “başarısız çalışma ölçütleri” kapsamındadır.

Pozitif bağlılığın söz konusu olduğu durumlar, bireylerde şu gerçekleri aydınlığa kavuşturur:

- Her grup üyesinin çabaları, grubun başarısı için gerekli ve zaruridir (Örneğin, “bedavacılar olamaz”).
- Her grup üyesi, üstlendiği kaynak, rol, görev sorumluluklarından ötürü, grubun ortak çabasına yapacağı eşsiz bir katkıya sahiptir (Saban, 2005b: 192).

2. Öğrenciler arasındaki yarışmadan çok, gruplar arasındaki yarışma önemlidir (Demirel, 2006: 139). Bu yöntemle çocukların arkadaşlarını kollama ve işbirliği tutumu geliştiği için sınıflarda öğrenciler arasında yarışmanın yıpratıcı etkileri ortadan kalkar (Hendrix, 1996: 333). Görsel sanat eğitimi açısından bu durumun öğretmen tarafından doğru değerlendirilmesi koşulu önemlidir. Kuramsal dersler açısından gerekli görülen durumlarda yaratılabilecek olan yarışma atmosferi, görsel sanat eğitimi açısından sakıncalarını da beraberinde getirmektedir. İşbirlikli çalışmayı, gruplar arasındaki yarışmaya dönüştürerek, kimi gruplarda, dolayısıyla grubu oluşturan bireylerde yetersizlik duygusu uyandırmak yerine, öğrencilerin dayanışma içerisinde ortaya çıkardıkları çalışmalardan gurur duymalarını sağlayacak ve her grubun çalışmasının ayrı bir değer olduğu duygusunu yaratacak şekilde, mutlaka sınıf ya da okul ortamında sergileme olanağının yaratılması görsel sanat eğitimi açısından çok daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

3. İşbirlikli öğrenmenin temel özelliklerinden biri de yüz yüze destekleyici etkileşimdir. “Yüz yüze destekleyici etkileşim” demek, öğrencilerin birbirlerinin çabalarını desteklemeleri, cesaretlendirmeleri, sahip oldukları bilgileri birbirlerine aktarmaları demektir. Yüz yüze destekleyici etkileşim, bireylerde şu şekilde sonuçlanır:

- Birbirlerine etkili ve verimli yardım sağlamak,
- Bilgi ve materyal gibi ihtiyaç duyulan kaynakları birbirleri arasında paylaşmak
- Birbirlerinin performanslarını geliştirmek için geri bildirim sağlamak
- Ortak amacı gerçekleştirmek için birbirlerini cesaretlendirmek
- Güvenilir ve güvene değer bir şekilde davranmak (Saban, 2005b: 194).

4. İşbirliğine dayalı öğrenme modelinin diğer bir özelliği ise, grup yoluyla bireysel öğrenmenin esas alınmasıdır.

Sanatta katılım önemli olmakla birlikte; birey, bundan da önemlidir. Bu nedenle iletişim içinde öğrenci tartışmalı, ancak kendini özgür hissetmekten asla vazgeçmemelidir (Houser, 1991: 35). Grup üyelerinin işbirlikli öğrenme hedeflerine ulaşmaları, birbirlerinin başarısını önemseyerek çalışmaları neticesinde zor olmayacaktır. Ancak bu noktada, grup üyelerinin bireysel öğrenmeleri esas alınmalıdır. Grup çalışmalarında bir kaç üyenin ön plana çıkarak tüm görevleri üstlenmesi önlenmeli, gruba ait olacak olan başarı, bireysel öğrenmeye dayandırılmalıdır.

5. “Sosyal beceriler”, bir grubun başarılı olması için gerekli niteliklerdir. İşbirlikli öğrenmenin gerçekleştirilmesi için karar verme, iletişim, karşılıklı güveni inşa etme ve her hangi bir anlaşmazlığı çözmek gibi beceriler, öğretmen tarafından amaçlı ve açık bir şekilde öğrencilere kazandırılmalıdır (Saban, 2005b: 195).

4. Görsel Sanatlar eğitiminde İşbirlikli Öğrenme Modelinin Uygulanması

Çok değişik konular kapsamında, çok değişik tekniklerle, örneğin; çeşitli renkli resim teknikleri, kolay baskı teknikleri, kolaj çalışmaları, artık materyallerle çalışmalar, kil, kâğıt hamuru, oyun hamuru gibi yoğurma maddeleri ile çalışmalar, alçı çalışmaları, kâğıt, karton ve mukavva ile çalışmalar, farklı tekniklerle ve doğal ya da yapay çok çeşitli malzemelerle karışık teknik çalışmaları gibi görsel sanat çalışmalarında, yaratıcı düşüncüyü harekete geçirecek olan grup içi etkileşim, grup bireylerinin sanatsal çalışmalarındaki yetersizlik duygularının en aza indirgenmesine de yardımcı olacaktır.

Her grup, aynı ya da farklı konularda çalışabilir ve yine her grup, aynı ya da farklı teknikleri uygulayabilir. Burada yeri gelmişken, tekniğin bir amaç değil, amaca ulaşmakta araç görevi yaptığını da ifade etmekte yarar görülmektedir.

Grup çalışmaları, eğitimcinin seçerek oluşturduğu grupların ortak çalışması olacağı gibi, bireysel çalışma olarak başlayıp sonra grup çalışmasına dönüştürülen bütün grubun katıldığı bir etkinlik de olabilir. Bireysel eylem olarak görülen görsel sanat çalışmalarında da işbirlikli öğrenme modeli kullanılabilir. Eğitimci, gerektiğinde yönlendirici konumundadır. Kesinlikle çalışmanın gidişatını belirlememesi gerekir (Abacı, 2001: 32).

Görsel Sanatlar eğitiminde İşbirlikli Öğrenme Modelini Uygulama Aşamaları:

1. Öğretim hedefleri belirlenir.
2. Yapılacak olan çalışmaya göre (Amaç, malzeme, teknik, konu, boyut, süre, vb. açılardan), grubun kaç kişiden oluşacağına karar verilir.
3. Öğrencilerden ayrışık (heterojen) yapılı gruplar oluşturulur.
4. Konu, öğretmen tarafından verilebileceği gibi, amaca uygun bir şekilde, üyeler tarafından tartışılarak da seçilebilir.
5. Grup üyeleri birbirine yakın, gruplar birbirine biraz daha uzak yerleştirilir.
6. Görev paylaşımı yapılır.
7. Yapılacak çalışma açıklanır.
8. Olumlu bağımlılığın yaratılması için öğrencilerden grup ürünü istenir ya da grup ödülü verilir.
9. Grup çalışmasıyla ilgili becerilerin kazandırılabilmesi için, bir grup çalışmasının nasıl yapılması gerektiği ve öğrencilerin birbirlerine karşı sorumlulukları konusunda öğrencilere bilgi verilir.
10. Öğrenciler, duyuşsal ve düşünsel açıdan hazır hale getirilerek uygulama öncesi isteklendirme yapılır.
11. Uygulama boyunca öğretmen tarafından, öğrencilere rehberlik edilir.

12. Öğrencilere hissettirmeden, öğretmen tarafından bireysel değerlendirmeler yapılır.
13. Dersin sonunda “Grup değerlendirme formu” dağıtılarak, grup değerlendirmesi yapmaları istenir.
14. Ortaya çıkan çalışmalar tüm sınıfın görebileceği şekilde sergilenerek, öğrenciler tarafından değerlendirilir, öğrenciler o derste neler öğrendiklerini ve ileride nasıl kullanacaklarını açıklarlar.

On birinci aşamada ifade edilen “grup değerlendirme formu”, öğrencilerin grup becerilerini kazanmaları konusunda bilinçlenmelerine, kazandıkları olumlu davranışları pekiştirmelerine ve özleştirme yapabilme alışkanlığı edinmelerine yardımcı olur. “Grup değerlendirme, öğretmen tarafından önceden hazırlanan ölçütlere göre yapılır. Grup çalışmalarında grupta çalışma becerisine yönelik genel değerlendirmeler yapılmalıdır. Görsel Sanatlar eğitiminin bir duyarlılık eğitimi olduğu noktasından hareketle, öğrencilerin birbirlerine olan güvenlerini sarsacak, arkadaşlık bağlarını zedeleyecek, kıskançlık duygularını harekete geçirecek ölçütlerden kaçınılmalıdır. Öğrencilerin grupta yaptıkları çalışmalarda amaçlarını, kaygılarını, beklentilerini, karşılaştıkları güçlükleri, beğendikleri yönleri ifade etmeleri yönünden ölçütler kullanılmalıdır (MEB, 2006: 21). Aşağıda, ilköğretim görsel sanatlar dersi öğretim programından alınmış bir grup değerlendirme formu örneği verilmiştir:

Tablo 1. Grup Değerlendirme Formu Örneği (MEB, 2006: 22).

ÖLÇÜTLER	DERECELER		
	Evete	Kısmen	Hayır
1. Çalışmaya grubun tüm üyeleri katıldı.			
2. Birbirimizin düşüncelerini hoşgörüyle dinledik.			
3. Görüşlerimizi özgürce ifade ettik.			
4. Bu çalışmayla hedeflerimizi gerçekleştirdik.			
5. Çalışmalarımız sırasında birbirimizi cesaretlendirdik.			
6. Karşılaştığımız güçlükleri tartışarak aştık.			
7. Karşılaştığımız sorunlarda yaratıcılığımızı kullandık.			

5. Görsel Sanatlar Eğitimi Açısından İşbirlikli Öğrenmenin Yararları

Dewey (1996: 42)’e göre “ bireyi yalnız başına bırakarak ona devinsel eylem ve duygularını uyarma olanağı sağlayabiliriz, fakat bu yolla onun kendisinin de bir parçası olduğu yaşamdaki varlıkların anlamını kavraması sağlanamaz. Ancak bir bireyin araç ve gereçleri kullanırken yanındakilerle ilgilenmesi, yanındakilerin de bilinçli, yeteneklerini kullanarak işe katılması koşulu ile ortak bir paylaşma içinde, yeteneğin toplumsal gelişimi sağlanabilir.” İşbirlikli öğrenmede, çocuklar problemleri tartışır, karar verir, sunar ve birbirlerini yüreklendirirler. Böylece farklı yapılarıdaki çocuklar birbirlerini tanıma fırsatı bulurlar (Soldier, 1989: 163).

Sosyal ilişkilerin gelişmesini sağlar, topluma açık bir kişilik kazandırılmasına yardım eder (Kurtuluş, 1998: 140, 141).

Özellikle içedönük öğrencilerin diğer öğrencilerle daha kolay iletişim kurmasını sağlayacak ortamı yaratması, işbirlikli öğrenmenin önemini artırır. Yardımlaşma ve işbirliği içinde çalışma duygusu sayesinde içedönük çocuklar açısından kaygıyı azaltır.

Grup içi etkileşimle öğrenmeyi kolaylaştırır.

Öğrencilerin dersi ve okulu sevmesine olumlu katkı yapar.

Öğrencilerin sanatsal ifade yeterliliklerini geliştirir.

Özgüven duygusunu artırır.

Öğrenciler, başkalarının fikirlerini dinlemeyi ve saygı duymayı öğrenirler.

Ortak çalışma mutluluğunu yaşarlar.

Yardımlaşma ve işbirliği yapmayı öğrenirler, paylaşma duyguları gelişir.

İşbirlikli öğrenme, öğrencilerin başarıya azmini güçlendirir.

“Ben” yerine, “biz” kavramının gelişmesine yardımcı olur (Vural, 2003: 190).

Sorumluluk alma ve tartışarak ortak paydada buluşma duygularını geliştirir.

Öğrencilerin daha az konuşma imkânı bulabildikleri diğer yöntemlere göre bu yöntem, hareketli ve araştırmacı bir eğitim ortamı sağlar.

Grup çalışması yoluyla daha önce yapamadıklarını tek başına yapabilecek düzeye erişmelerini sağlayacağı (Hauser, 1991: 34) için “kendine güven” duygusunun gelişmesine yardımcı olur.

Öğrenci motivasyonunu artırır.

Zaman alıcı uygulamalarda işbirliği nedeniyle zamandan tasarruf ederek çalışmaya olan ilgilerini kaybetmez, daha büyük haz duyarlar (Yılmaz, 2005: 24).

Grup çalışmalarının ortak malzeme kullanımına olanak tanınması nedeniyle, malzeme alımı açısından ekonomik olma imkânını sağlar. (Örn; bir öğrencinin, bireysel çalışmada üç ana rengi almak zorunda kalması yerine, üçlü grup oluşturan her bir öğrencinin birer renk alarak birlikte kullanma imkânına sahip olmaları gibi...)

6. Görsel sanat Eğitimi Açısından İşbirlikli Öğrenme Yöntemine Yönelik Eleştiriler ve Olumsuz Durumların Gerçekleşmemesi İçin Alınabilecek Önlemler

Bu öğrenme yaklaşımında, ilgisiz ve kendini yetersiz gören öğrencilerin diğer öğrencileri engelledikleri eleştiri ve kaygısına tanık olunmaktadır. Oysa öğretmen, grupla çalışma yöntemini iyi bildiği, gereken duyarlılığı gösterdiği ve desteği sağladığı sürece, bu tür sakıncalarla karşılaşılmamaktadır. Ancak, geleneksel öğretim yöntemleriyle yetişmiş ve gelişime kapalı olan öğretmenler, yöntemin amaçlarını bilmeden ve gereğini yerine getirmeden ya yöntemi uygulamaktan kaçınmakta, ya da kötü uygulama örneği sergilemektedirler. Bu nedenle, öğretmenin uygulamaya çalıştığı yöntem ve tekniği iyi bilmesi ve yararına inanması bir ön koşul olarak düşünülmelidir (Vural, 2003: 188).

Öğrencilerin çalışmaya tam katılımı sağlanmalıdır. Bu noktada, işbirlikli öğrenmenin bireysel değerlendirilebilirlik özelliğine sahip olması, yöntemin önemli bir özelliği olarak görülmektedir. Ancak bundan öğrenciyi not tehdidiyle, çalışma ortamına dâhil etme gibi bir sonuç çıkarmak kuşkusuz ki son derece yanlış ve görsel sanatlar eğitiminin amacına tamamen aykırı bir yaklaşımdır. Tam tersine değerlendirme ölçütleri, öğrencinin grup çalışmasına istekli katılımını sağlayacak şekilde belirlenmelidir. Grup ödülü de etkili katılımın sağlanmasında yararlı bir yöntemdir.

Liderlik vasfı olan, baskın karaktere sahip öğrencilerin grubundaki diğer çocuklar üzerinde baskı kurarak tamamen kendi kurallarını ve fikirlerini empoze etmesine izin verilmemeli, eğitimci tarafından, tüm öğrencilerin fikirlerini söyleyerek olumlu tartışmalarla ortak paydada buluşabilecekleri bir çalışma ortamı sağlanmalıdır (Yılmaz, 2005: 24). Grup çalışmalarında bir kaç üyenin ön plana çıkarak tüm görevleri üstlenmesi önlenmeli, öğretmen, hiçbir öğrencinin gruptan dışlanmasına ya da yalnız bırakılmasına, çalışmanın pasif katılımı ile sonuçlanmasına izin vermemeli, bu konuda gereken önlemleri almalıdır.

Tablo 2. İşbirlikçi Sınıf Ortamlarının Rekabetçi ve Bireyselci Sınıf Ortamları ile Karşılaştırılması (Saban, 2005b: 187).

Rekabetçi Sınıf Ortamı	Bireyselci Sınıf Ortamı	İşbirlikçi Sınıf Ortamı
1. Öğrenciler, yalnız başarılarına çalışırlar.	1. Öğrenciler, yalnız başarılarına çalışırlar.	1.Öğrenciler, heterojen gruplarda birlikte çalışırlar.
2.Öğrenciler, sınıf arkadaşlarından daha iyi olmak için çabalarlar.	2. Öğrenciler, sadece kendi başarıları için çalışırlar.	2.Öğrenciler, bütün grup üyelerinin başarıları için çabalarlar.
3. Öğrencilerde, başkalarının yoksun olduğu şey, benim için faydalıdır” anlayışı hâkimdir.	3. Öğrencilerde, “Benim için faydalı olan şey, başkalarını etkilemez” anlayışı hâkimdir.	3.Öğrencilerde “Benim için faydalı olan şey, başkaları için de faydalıdır” anlayışı hâkimdir.
4. Öğrenciler, kendi bireysel başarılarını ve başkalarının başarısızlıklarını kutlarlar.	4. Öğrenciler, sadece kendi başarılarını kutlarlar.	4. Öğrenciler, birlikten doğan başarılarını kutlarlar.
5. Ödüller, sınırlı olarak algılanır.	5. Ödüller, sınırsız olarak algılanır.	5.Ödüller, sınırsız olarak algılanır.

İşbirlikli öğrenme yöntemi, bireysel eğitim ya da rekabetçi eğitim yöntemlerinden daha etkili olarak, öğrencilerin alan bilgilerinde başarılarını artırmakta, güdülenme düzeylerini, özgüvenlerini, tutumlarını, iletişim becerilerini iyileştirmektedir (Kurtuluş, 1998: 5).

Kurtuluş (1998: 140)'un yaptığı araştırmanın sonucuna göre işbirlikli öğrenme grubundaki öğrenciler birbirine yakın ölçülerde başarılı olurken, bireysel çalışma grubundaki öğrenciler arasında başarı farklılıkları büyümüştür. Böylece, işbirlikli öğrenme yönteminin hemen hemen tüm öğrenciler üzerinde etkili olduğu, bireysel çalışma yönteminin ise kimi öğrenciler üzerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

7. Sonuç

Bu çalışmada, sanat eğitimcilerinin bir kısmı tarafından görsel sanat eğitimi derslerinde çeşitli şekillerde kullanılan grup çalışması konusu, sistematik bir yaklaşım olan işbirlikli öğrenme modeli kapsamında ele alınmaya ve incelenmeye çalışılmıştır.

Öğrenci merkezli olan ve yapısalcı anlayışa uygun düşen işbirlikli öğrenme, öğrencilerin sanatsal ifade yeterliliklerini geliştiren, öğrenmeyi kolaylaştıran, kaygıyı azaltan, özgüven duygusunu geliştirerek, “ben” duygusu yerine” “biz” duygusunun gelişmesine yardımcı olan, yardımlaşma, paylaşma, sorumluluk alma ve işbirliği yapma gibi sosyal becerilerin ve insani vasıfların gelişmesine yardımcı olan, öğrencilerin okulu sevmesini sağlayan, bilişsel ve duyuşsal alan gelişimleri üzerinde etkili, çağdaş bir eğitim modelidir.

Gökay (2005: 106)'ın da belirttiği gibi “Grup faaliyetlerinin artırılması, öğrenciler arasında grup davranış özelliklerini geliştirecektir. Bütün eğitimleri boyunca bireysel davranışların ve bireysel bilgi seviyelerinin sorgulandığı sınıf ortamlarında yetişen sayısız öğrencinin, yetişkin oldukları zaman çok fazla bireysel davranmalarının sonuçları bugün çevremizde kolayca görülebilmektedir. İnsanlarımızda görülen ortak iş yapamama, grup oluşturamama, bireysel davranma arzusunun fazlalığında eğitim sistemimizin hiç mi kusuru yoktur? Bu olumsuzlukları yenebilmenin bir yolu, sınıf içi grup çalışmalarını teşvik etmek, grup ödevleri ile sınıf içi işbirliğini sağlamaktır.”

Eğitim kurumlarımızda işbirlikli öğrenme modeline sanat eğitimcileri tarafından en az bireysel öğrenme yöntemi kadar ağırlık verilmelidir. Ancak hiç kuşku yok ki tüm diğer yöntemler gibi yöntemin yanlış kullanılması, amacının tam tersi sonuçlar doğurarak öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimi üzerinde hasarlar bırakabilir. Yöntemin doğru uygulanabilir olmasının ön koşulu, eğitimcilerimizin görsel sanat eğitiminin bir “duyarlılık eğitimi” olduğu gerçeğine inanmış ve benimsemiş olmalarından geçmektedir. Bu ilke, eğitimcinin bilgi birikimiyle birleştiğinde, yöntemin başarısı da beraberinde gelecektir.

Kaynaklar

1. Abacı, O. (2001). Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Görsel Sanat Eğitimi. Ankara: Morpa Kültür yay.
2. Christison, M.A. (1990). Cooperative Learning in the EFL Classroom, English Language Teaching Forum, Oct. 6-9.
3. Demirel, Ö. (2006). Öğretimde planlama ve Değerlendirme, Öğretme Sanatı. Ankara: Pegem yay.
4. Dewey, J. (1996). Demokrasi ve Eğitim. Çev: M. Salih Otaran, İstanbul: Başarı Yayıncılık A.Ş.
5. Gökay, M. (2005). Sınıf Yönetimi (Ed. Özsoy, V.). İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri. Ankara: Görsel Sanat Eğitimi Derneği yay., 3.
6. Hendrix, J.C. (1996). Cooperative Learning: Building a Democratic Community. The Clearing House, 69, 333-336.
7. Houser, N.O. (1991). A Collaborative Proceessing Model for Art Education. Art Education. 44 (2), 33-37.
8. Johnson, D.W. and Johnson, R.T. (1974). Instructional Goal Structure: Cooperative, Competitive, or Individualistic. *Review of Educational Research*. 44 (2), 213-240.
9. Johnson, D.W., Johnson, R.T. and Holubec, Edythe J. (1994). *The New Circles of Learning: Cooperation in the Classroom and School*. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
10. Kurtuluş, Y. (1998). Sanat Eğitiminde İşbirlikli Öğrenme, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim (Güzel Sanatlar Eğitimi) Anabilim Dalı, *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara.
11. *MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü Görsel Sanatlar Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. (2006). Ankara: MEB yay.
12. Saban, A. (2005a). *Çoklu Zekâ Teorisi ve Eğitim*. Ankara: Nobel yay.
13. Saban, A. (2005b). *Öğrenme-Öğretme Süreci Yeni Teori ve Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel yay.
14. Slavin, R.E. (1980). Cooperative Learning. *Review of Educational Research*, 50: 2, 315-342.
15. Soldier, L.L. (1989). Cooperative Learning and the Native American Student, *Phi Delta Kapan*, Oct.
16. Vural, B. (2003). *Öğretim Faaliyetlerinde Yöntem-Teknik ve Etkinlikler*. İstanbul: Hayat yay.
17. Yılmaz, M. (2005). *Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar*. Ankara: Gündüz yay.